

*Roland Seeberg-Elverfeldt: Revaler Regesten. Band III. Testamente Revaler Bürger und Einwohner aus den Jahren 1369–1851. Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung. Heft 35. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1975. 471 s.*

Med dette bind afslutter forfatteren foreløbig sine Revaler Regesten, hvoraf bind I udkom 1966 (jf. Hist. Tidsskr. 12. r. III s. 582) og II i 1969 (jf. sst. 12. r. V s. 233). Nærværende bind III, som forfatteren har bearbejdet i årene 1970–73 sideløbende med sine embedspligter, behandler Revals testamenter fra omkr. 1369 til 1851, og det adskiller sig fra de tidligere bind ved også at medtage middelalderstof. Alle testamenter er behandlet i regestform. Hvert testaments bestemmelser er nummereret fortløbende og refereret i ganske korte sætninger. Til sidst anføres eksekutorer og vidner, samt hvem der har besejlet det pågældende testamente. Med kursiv er angivet, hvor der er anført direkte citater fra testamentets ordlyd, især anvendt ved navne og mere særprægede gaver. Den valgte form minder uhyre meget om den, der anvendtes i Lübeckarkivet, da man før 2. verdenskrig begyndte at registrere testamenterne der, jf. nu også *Ahasver v. Brandt*, Regesten der Lübecker Bürgertestamente des Mittelalters 1–2: 1278–1363 (Lübeck 1964–73). I Lübeck fandtes der i den angivne periode 1024 testamenter, fra Reval er ingen bevaret fra denne tid. I tiden indtil 1400 findes 6 testamenter fra Reval, fra 1401–1500 63 testamenter. For Lübeck kan ikke længere siges noget sikkert om antal efter 1370, men der var også mange i behold før 2. verdenskrig fra denne periode, men selv sammenlignet med byer som Hamburg og Stralsund er Revaltallene små. Forfatteren mener derfor, at bevaringsprocenten må være overordentlig lav i Reval, selv om byen hørte under og fortsat benyttede lybsk ret langt ned i 1800-tallet.

Af de nævnte 6 testamenter fra før 1400 er de tre hidtil utrykt, de andre trykt i Bunge, Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch, og det samme forhold mellem utrykt og trykt stof gælder også for 15. århundrede, selv om man der tillige må tage i betragtning, at der mangler det eller de bind, som dækker årene 1472–94 – de er aldrig udkommet. Langt de fleste af testamenterne befinder sig nu i Staatliches Archivlager i Göttingen, medens nogle stadig skulle befinde sig i Reval, selv om forfatteren ikke har haft held til at få helt klar besked fra arkivet.

Det fremgår af regesterne, at Revaltestamenterne principielt ikke afviger fra andre testamenter fra middelalder og nyere tid. De indledes med den velkendte motivering for udstedelsen: »Intet er vissere end døden, intet uvissere end dødens time«. Med nr. 10 fra 1435 og gennem næsten alle senere testamenter optræder henlæggelser af større eller mindre beløb til »vej og sti« (til vedligeholdelse) som forlangt i lybsk ret. Derefter følger især i katolsk tid testamentariske gaver til kirker og klostre og siden til slægtinge og tjenestefolk. Forbindelse med dansk område og danske forhold spores kun svagt. I tre tilfælde: 1491 (nr. 52), 1495 (nr. 64) og 1502 (nr. 77) testamenteres een eller flere tønner skånske sild til forskellige klostre. To eksempler fra 1700-tallet (nr. 458 og 478) angår personer, som stammer fra Slesvig, men som har borgerskab i Reval ifølge Revals »Bürgerbuch III« (1710–86). Til sidst findes et tillæg med optryk af bestemmelserne om gaver og testamentariske dispositioner i Revals stadsret. Bogen er forsynet med sted- og personregister.

*Herluf Nielsen*

*Antonia Gransden: Historical Writing in England c. 550 to c. 1307. Routledge & Kegan Paul, London, 1974. £ 15.*

Forfatterinden, der tidligere har udgivet *The Chronicle of Bury St. Edmunds 1212–1301* i rækken Neilson's Medieval Texts, udsender hermed første bind af to bind, der skal be-